

Een Kortteenleeuwerik over het Kennemermeer

Hans Groot

Ja, ik kom nog wel eens buiten. Zelfs in de winter en dan wil ik ook nog wel mijn Bausch & Lomb omhangen. Nu was het zaterdag 30 januari 1999 ook wel schitterend winterweer. Na een nacht met lichte vorst scheen de zon volop, was er vrijwel geen bewolking, stond er een lichte zuidelijke wind en lag de temperatuur iets boven nul. Prima omstandigheden dus om te gaan vogelen. Ik zou met coryfee Ruud Brouwer op pad gaan. De avond ervoor hadden we ons rijkelijk gelaafd aan diverse versnaperingen op het verjaardagsfeest van Pieter Thomas, dus erg vroeg waren we er niet uit. Dat was ook niet nodig, zo bleek later. We besloten naar de Zuidpier te gaan, waar we rond 11.30 uur arriveerden. Eerst trokken we naar het Kennemermeer en de omliggende duintjes, omdat zich daar wel eens leuke vogelsoorten kunnen ophouden.

Het leek rustig qua vogels. Op het Kennemermeer zwommen onder andere tientallen Krakeenden en enige Brilduikers en in de duintjes zat een groep van 20 Graspiepers. Even over twaalven hoorden we een Veldleeuwerik aankomen, die strak naar het zuiden vloog. Veldleeuweriken houden niet zo van schitterend winterweer en willen hun heil bij vorst elders zoeken. Nadat dit exemplaar voorbij was gevlogen hoorden we enige malen een opvallend, rollend 'tsjirrp'. We keken elkaar even aan, want dit was een vreemd geluid, dat we allebei echter wel kenden. Bij Ruud viel het kwartje als eerste: "Het is een Kortteenleeuwerik!". We kregen de vogel in beeld die op een hoogte van ongeveer 30 meter (op circa 30 meter van ons vandaan) langsvloog. Er was geen twijfel mogelijk. De vluchtroep is zeer kenmerkend (we kennen dit geluid beiden goed uit het buitenland). De vogel was gedrongener dan de even daarvoor gepasseerde Veldleeuwerik en had een vrij korte staart. Omdat de lichtcondities optimaal waren, was goed te zien dat de vogel ongestreepte onderdelen had, een goed kenmerk voor de determinatie van deze soort... We hoopten dat de luid roepende vogel neer zou strijken, maar jammer genoeg vloog hij stug door. Een zoekactie in het voormalige natuurontwikkelingsgebied ten zuiden van het Kennemermeer leverde niets op. Via de semafoon piepten we de waarneming door en vervolgden we onze tocht.

Voorkomen in Zuid-Kennemerland en Nederland

De Kortteenleeuwerik is drie maal eerder in onze regio waargenomen (Geelhoed et al, 1998). Op zowel 7 november 1981 als 7 november 1988 is een exemplaar gevangen op de vinkenbaan in de AW-duinen. Ook in de Kennemerduinen is een vogel gevangen en geringd, en wel op 24 april 1988. De waarneming van 30 januari 1999 betrof dus de eerste veldwaarneming in ons werkgebied. Voor mij persoonlijk was het een nieuwe regio-soort, mijn 287^e.

In Nederland is de Kortteenleeuwerik een zeldzame gast, waarvan er tot nu toe (sinds de eerste waarneming in 1973) 22 aanvaarde gevallen zijn. Bijna al deze waarnemingen zijn gedaan in de periode 24 april - 3 juni en 13 september - 26 oktober (van den Berg & Bosman, 1999). Onze waarneming betekent dus het eerste wintergeval. In Engeland is er wel een decembergeval (Van den Berg in litt.).

De Kortteenleeuwerik broedt wijd verspreid in het Zuid-Palearctische gebied, van Portugal en Marokko in het westen tot midden-China in het oosten. De hoogste aantallen komen voor op het Iberisch (85% van de Europese populatie), Italiaans en Balkanschiereiland. De dichtstbijzijnde broedplaats is een geïsoleerde populatie in Midden-Frankrijk. In Europa komen drie ondersoorten voor: *brachydactyla* in het grootste deel van ons continent, *hungaria* in Hongarije en Vojvodina en *rubiginosa* op Malta (Hagemeijer & Blair, 1997). Het was niet mogelijk om van 'onze' vogel te bepalen tot welke subspecies hij behoorde en aldus te weten welke herkomst de vogel had. De soort is een trekvogel, waarvan Europese vogels in Afrika overwinteren en Aziatische vogels in het noordelijk deel van het Indische subcontinent.

Met dank aan Arnoud B. van den Berg voor de verstrekte informatie.

Literatuur

- Berg, A.B. van den & Bosman, C.A.W., 1999. Zeldzame vogels van Nederland: avifauna van Nederland 1. GMB, Haarlem.
- Geelhoed, D., Groot, H., Huijssteeden, E. van, Leeuwen, G. van & Nobel, P. de (red), 1998. Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland/KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Hagemeijer, W.J.M. & Blair, M.J. (eds), 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their distribution and abundance. T & AD Poyser, London.

Hans Groot, Zijlweg 168 k. 10, 2015 BJ Haarlem